

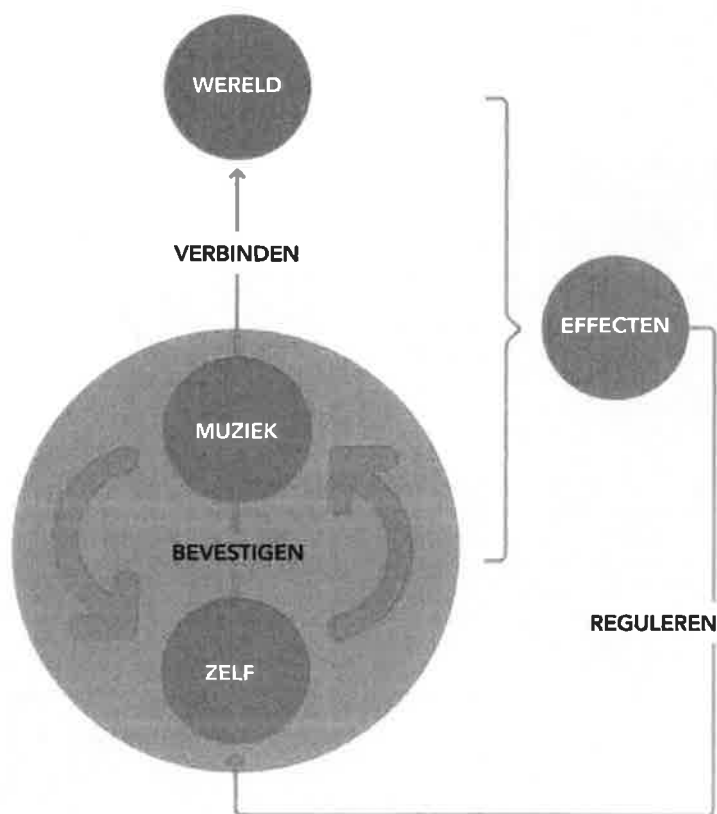
JOUW MUZIEK, *mijn muziek?*

HOE MUZIEK OP SCHOOL WEER RELEVANT KAN WORDEN

AUTEUR: EVERT BISSCHOP BOELE // 🎵

Het muziekonderwijs verkeert in crisis. Dat komt omdat het er onvoldoende in slaagt relevant te zijn voor de leerlingen. Radicale aansluiting bij de individuele muzikaliteit van leerlingen - bij hun 'muzikale idiocultuur' - zou de relevantie terug kunnen brengen, betoogt Evert Bisschop Boele.

DE DRIE FUNCTIES VAN MUZIEK.

MUZIEK IS OVERAL

Muziek is overal, net als voetbal. Spreek een willekeurig persoon aan op straat en begin een gesprek over muziek, en voor je het weet ben je een uur of twee verder. Muziekpsycholoog Eric Clarke geeft in zijn boek *Ways of Listening* (2005) een prachtig lijstje van dingen waartoe muziek je zoal in staat stelt: '...dancing, singing (and singing along), playing (and playing along), working, persuading, drinking and eating, doing aerobics, taking drugs, playing air guitar, traveling, protesting, seducing, waiting on the telephone, sleeping... the list is endless.' De hoeveelheid muziek die tegenwoordig dagelijks onze oren binnenkomt is onvoorstelbaar. Muziek is een miljardenindustrie, en het aanbod aan live muziek in bijvoorbeeld de stad Groningen is van een duizelingwekkende omvang (naar schatting tegen de 10.000 concerten per jaar) en gevarieerdheid.

Ik gebruik Clarkes lijstje graag, omdat het zo mooi de wonderbaarlijke rijkheid en gevarieerdheid van het alledaagse muzikale leven beschrijft. Ik gebruik het ook graag, omdat het een prettig open lijstje is dat muziek niet per se opvat als onderdeel van een kunstzinnig, esthetisch of creatief domein. Muziek is immers soms kunst, maar meestal niet; muziek is soms creatief en soms helemaal niet; muziek is soms lelijk en soms mooi, maar in de meeste gevallen maakt dat eigenlijk niets uit.

Waar is al die muziek goed voor? Het antwoord is redelijk simpel: mensen ontlenen aan muziek hun identiteit, ze verbinden zich door muziek met de wereld om hen heen, en ze gebruiken muziek om zichzelf en anderen te beïnvloeden. Die drie functies van muziek - bevestiging, verbinding, regulering - biedt mensen de mogelijkheid om op een actieve manier (regulering) als individu (bevestiging) in de wereld te staan (verbinding). Muziek humaniseert op een ongeloflijk persoonlijke, diepe en krachtige manier.

MUZIEKONDERWIJS IN CRISIS

Gezien het bovenstaande is het verbazingwekkend dat muziek in het onderwijs de afgelopen decennia zo volstrekt gemarginaliseerd is. De positie van muziek was al niet sterk, maar het is inmiddels een vervangbaar element geworden

in een ondefinieerbaar en steeds uitdijend veld dat luistert naar de naam 'cultuureducatie' waar muziek moet concurreren met beeldende kunst, dans, drama, film, media, literatuur, cultureel erfgoed, de moderne en klassieke vreemde talen, geschiedenis - en het rijtje groeit maar door. Ondertussen zijn de groepsleerkrachten in de basisschool bang geworden om überhaupt nog iets aan muziek te doen, is het aantal leerlingen dat na de niet langer verplichte gang door het vak kiest als eindexamenvak van een treurig stemmende nietsheid, en is het vak muziek op veel PABO's op sterven na dood.

'JOUW MUZIEK - MIJN MUZIEK'

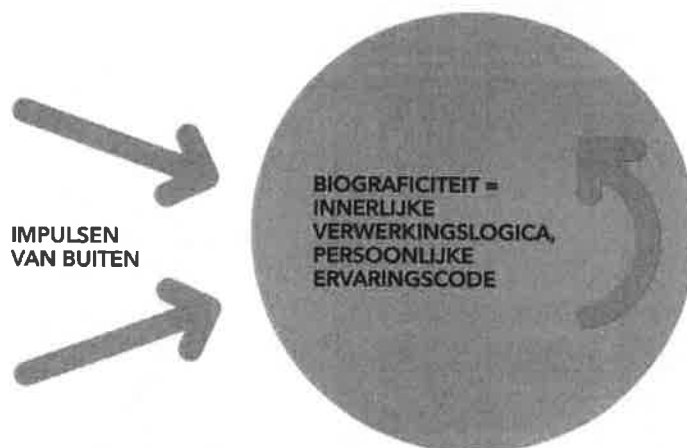
Daar staan we dan. Muziek is in het dagelijks leven aanwezig dan ooit; en tegelijk is het muziekonderwijs in crisis. Wat is er misgegaan? Het antwoord is - opnieuw - simpel: muziekonderwijs is niet in staat te laten zien dat het relevant is voor leerlingen. Dat bleek eens te meer toen ik dertig volwassenen van zeer gevarieerde achtergrond interviewde over het belang van muziek in hun leven. Die gesprekken waren lang en diep, maar uit zichzelf noemde slechts een miniem aantal geïnterviewden muziekonderwijs op school. Bij navraag bleek dat ze wel muziekonderwijs hadden gehad, maar het was niet relevant genoeg om te noemen. Veel van de geïnterviewden spraken over hun muziekonderwijs op school als iets dat niet over hen ging, maar vooral over de muziekdocent en over het curriculum.

Muziek spreekt zo'n belangrijke rol in het leven van mensen dat ze al vroeg een goed idee hebben wie ze muzikaal gezien zijn. Leerlingen vanaf - tegenwoordig - minstens een jaar of tien komen niet neutraal het muzieklokaal binnen om daar onderwezen te worden over muziek. Ze weten meestal vrij precies wie ze wel en wie ze niet zijn, muzikaal gesproken; ze bezitten een sterke, unieke, idiosyncratische muzikale identiteit. Confrontatie met een daarvan abstraherende geformaliseerde vorm van muziekonderwijs brengt weinig meerwaarde. Het is goedbedoeld, maar voornamelijk irrelevant.

NAAR IDIOCULTUREEL MUZIEKONDERWIJS?

Wanneer wordt muziekonderwijs dan weer relevant? Als het weet te appelleren aan de muzikale identiteit van de individuele leerling - aan wat ik hun muzikale 'idio-cultuur', hun persoonlijke cultuur noem. Na mono-, bi-, multi-, inter- en zelfs transcultureel onderwijs rest de laatste logische stap: naar idiocultureel muziekonderwijs. Naar een vorm van muziekonderwijs die begint bij de muzikale identiteit van de individuele leerling. Dus niet bij 'de leefwereld van het kind', of in concrete termen bij pop, rock of rap. Nee, het begint bij het weten en snappen dat voor Enrico bijvoorbeeld Hazes een held is, dat Laila in het orkestje van de muziekschool viool speelt, dat Klaas gek is op rap, en dat Willemijn in haar vrije tijd met haar vader graag aan radio's knutselt. Het begint met muziekonderwijs waarin Enrico, Laila, Klaas en Willemijn als muzikale personen in beeld komen, waarin de muziekdocent elk van hen waardeert, in de klas een atmosfeer schept waarin ieder individu zijn eigen muzikale zelf kan en mag zijn, en waarin

HET 'INTAKE'-MODEL VAN BIOGRAFISCH LEREN (NAAR ALHEIT, 2008).

vervolgens van elkaar en van de docent geleerd kan worden wat er óók nog muzikaal mogelijk is. Want identiteit is dynamisch - het is niet, het wordt voortdurend.

Muziek humaniseert, schreef ik hierboven. Het maakt je tot het mens dat je bent op een diep niveau. Idiocultureel muziekonderwijs in school begint met het erkennen van leerlingen als volwaardig muzikale persoonlijkheden, en voegt daar twee essentiële zaken aan toe: begrip en verdraagzaamheid voor de muzikale ander, en nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden voor het individu. Dat is de agenda van idiocultureel muziekonderwijs. Het gaat niet om kunst, om creativiteit, of om schoonheid. Het gaat om de leerling.

BIOGRAFISCH LEREN

Idiocultureel muziekonderwijs is gebaseerd op een biografische opvatting van leren. Muzikaal leren kan immers niet gebaseerd zijn op een simpel input-output model, daarvoor is muziek voor de meeste mensen simpelweg te betekenisvol. In plaats van om 'input' gaat het om 'intake', met als fundament het idee van 'biograficiteit', door de Duitse socioloog en pedagoog Peter Alheit omschreven als 'the personal code with which we disclose to ourselves new experiences'.

Het is een opvatting van leren die haaks staat op vastgestelde muziekcurricula, grondig beschreven 'doorlopende leerlijnen' in muziekmethodes, het primaat van het leren bespelen van instrumenten en het leren consumeren van 'goede' muziek. In plaats daarvan komt het idee dat muziekonderwijs wil bijdragen aan een betekenisvolle muzikale biografie, en daarom die idiosyncratische individuele biografie ook als uitgangspunt moet nemen.

Op naar relevant muziekonderwijs! ♦

Evert Bisschop Boele - e.h.bisschop.boele@pl.hanze.nl - is lector New Audiences aan het Kenniscentrum Kunst & Samenleving/ Prins Claus Conservatorium van de Hanzehogeschool Groningen.

"MUZIEK HUMANISEERT OP EEN ONGELOOFLIJK PERSOONLIJKE, DIEPE EN KRACHTIGE MANIER"